

Lepilová, Květuše

Mladí slavisté "síťového věku" (křížovatky globalizace a tradice?)

Slavica litteraria. 2012, vol. 15, iss. 2, pp. [125]-131

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/125910>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

KVĚTUŠE LEPILOVÁ

**MLADÍ SLAVISTÉ „SÍŤOVÉHO VĚKU“
(KŘÍŽOVATKY GLOBALIZACE A TRADICE?)****YOUNG SLAVISTS OF THE „NET AGE“
(CROSSROADS OF GLOBALIZATION AND TRADITION)****Abstrakt**

Nacházet společné a rozdílné, to ovlivňuje metodologii vědeckého výzkumu. Filologicko-areálové studie otevírají další cesty kulturologii a translato-logii k odhalení podstatných stránek jevů díky interdisciplinárním vědám. Nové kontexty přináší setkání mladých slavistů v ČR a stáže zahraničních studentů v cizině (s vědomím „cizí“ a „domácí“ kultury).

Резюме

Выявление признаков общности и различий явлений позволяет вскрыть существенные стороны явлений на основе междисциплинарных наук. Филологически-ареальное изучение открывает новые пути для культурологии и транслатологии. Новые контексты влекут за собой конференции молодых славистов в ЧР и стажировки зарубежных студентов (включая сознание «чужой» а «свой» в культуре).

Abstract

The world is becoming globalised, and the cultural and psychological effects of the polarisation of world are immeasurable. Some hot problems of modern methodology of research foreign language and literature is focused on issue of adequate cross-cultural communication and on functional differentiation in ethnic languages and cultures as one of the most fundamental problem for young authors of Slavonic studies in Czech international conferences.

Klíčová slova

mladí slavisté – autoři ■ mezinárodní setkání v ČR ■ tradiční orientace a nové koncepce ■ internet a učitelé

Ключевые слова

молодые слависты – авторы ■ международные встречи в ЧР ■ традиционные и новые концепции ■ интернет и учителя

Keywords

young authors of Slavonic studies ■ international meetings and conferences in Czech Republic ■ traditional orientations and new conceptions ■ network and a teachers

Nejpozoruhodnější vlastností člověka je schopnost myšlení. (Aristoteles)

Když směřujeme k volnosti myšlení, nemůžeme nemyslet na Nové a unikat paměti pro Minulé, nehledat souvislosti a návaznosti v metodologii a interpretaci jevů. Během filologicko-areálových studií stále hledáme pomyslné hranice oborových věd: mají svou důležitost zvláště pro mladé odborníky, očekávající na internetu znejistěných křižovatkách poznání určitost zvolené cesty, kterou objevují díky osobnostem svých učitelů.

1. Je chvályhodným zvykem vysokoškolských studentů už během studia snaživě se uplatňovat při budování oboru a s elánem nacházet vlastní perspektivy, směřující k budoucnosti vědní disciplíny. Od počátku 90. let 20. stol. během tzv. Studentských čtení katedry rusistiky Filozofické fakulty Ostravské univerzity a v rámci fakulturních soutěžních konferencí se setkávali její studenti s kolegy Univerzity Karlovy, bratislavské Univerzity Komenského, Masarykovy univerzity v Brně a Pedagogické fakulty v Hradci Králové na studentských konferencích **Rossica iuvenum**.

Od počátku se v nich uplatňovaly koncepce: a) vzájemnost učitelů a studentů (setkání se konalo u příležitosti výročí narození J. A. Komenského na Den učitelů), b) forum volné diskuse nejen jako obhajoby myšlenek, ale i jejich přesné formulace v rétorice vystupujících studentů, c) uvádění příspěvků v češtině, slovenštině, ruštině (po fúzi kateder polonistiky a rusistiky r. 1999 do katedry slavistiky i v polštině a ukrajinštině). Setkání studentů umožňovaly zvláště smlouvy Ostravské univerzity s univerzitami v Opole, Nitře, Nižním Novgorodě a St. Peterburgu a se studenty ze Slovenska a Polska přijížděli i jejich učitelé. Zpočátku skromnější tzv. Studentská čtení se později definovala poněkud honosněji jako mezinárodní setkání a přehlídka mladých slavistů (nesoutěžní akcent podněcoval nekonkurenční spolupráci). IV. mezinárodní studentskou vědeckou konferencí 26. 3. 2003 „**Příspěvky k bádání v oboru rusistika (Nastupující vědecká generace)**“ obohatil nejen diskusní rozměr (v češtině a ruštině), ale i profesionální porozumění všech účastníků, studentů i učitelů, provázejících je do Ostravy (prof. E. Gromová, prof. D. Kšicová, prof. M. Kusá, prof. I. Pospíšil, PhDr. M. Zadražilová), a to i s přáním, aby tradice učitel a žák (pozdější učitel dalších žáků) povzbuzovala systematické snažení o rozvoj oboru. Zaznívala obecná i konkretizovaná komparatistická témata: významné osobnosti slavistiky, evropanství, středoevropanství, konfrontační orientace Západ – Východ. Od r. 2008 (v Evropském roce mezikulturního dialogu s jeho heslem Společně napříč kulturami) v sekcích lingvistické,

literárněvědné a translatické zesílila tendence komunikativně kulturologická. Se jménem vystupujícího studenta byl zásadně uveřejňován název univerzity, z níž student přijel jako její reprezentant.

Rossica iuvenum se změnila v **Mezinárodní setkání mladých slavistů Slavica iuvenum** od r. 2004, kdy Slavistická společnost Franka Wollmana (založená v Brně 2003) začala podporovat toto každoroční setkání slavistů, z nichž zatím poslední se konalo 29. – 30. března 2011 jako 12. ročník za účasti 53 mladých slavistů (z Česka, Slovenska, Polska, Ukrajiny a Ruska). Setkání probíhalo v sekcích: A. Současné tendence v lingvistice. B. Literární věda (Proměny a tvůrčí hledání slovanských literatur 19. a 20. století). Kulturologie. C. Současné tendence v translatické.

2. V Praze byla na 24. října 2007 svolána **Konference mladých slavistů do Klementina – NK ČR Praha**. Jako „doprovodný program prezentace svých výsledků odborných aktivit (z let 2006–2007)“ akci oznamovaly Ústav slavistických a východoevropských studií FF UK Praha, Slovanský ústav AV ČR, Etnologický ústav AV ČR a Slovanská knihovna NK.

Po 52 účastnících setkání z března 2010 v Ostravě (z nichž 25 polských s příspěvkem proneseným v polštině) se pak v listopadu 2010 do Prahy přihlásilo 56 účastníků. Na 4. – 5. listopadu. 2010 Ústav slavistických a východoevropských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy ohlásil již v rámci projektu Konference mladých slavistů mezinárodní konferenci **Etnicita slovanského areálu (historické proměny a současný stav)**. Místem konání byla Filozofická fakulta UK, konference byla určena absolventům bakalářského a magisterského studia, doktorandům a mladým badatelům ve věku do 35 let (jednacímí jazyky byly označeny všechny jazyky slovanské). Jako tematické okruhy konference byly vyhlášeny:

1. Etnicita a etnogeneze prizmatem slovanských jazyků.
2. Minoritní etnika a jejich jazyky ve střední a jihovýchodní Evropě.
3. Kultury a jazyky mezi internacionalizací a národní exkluzivitou.
4. Historický mýtus a jeho role při konstituování moderních národů.
5. Otázka národní sebeidentifikace v literatuře 19. a 20. století.

Již sám název konference posunuje filologické řešení k rozměrům historickým, klade otázky interpretace slovanského areálu i zvedá zájem o to, nakolik bude řešení problematiky znovu nazírané či nově objevené. Studenti vystupovali ve čtyřech sekcích (níže jsou uvedeny pouze některé příspěvky, jejichž autory jsou i studenti ze zahraničních univerzit):

I. Historický mýtus a jeho role při konstituování moderních národů:
Howanitz Gernot (Salzburg): „*Zbyl tu jen bídný lid*“. *Jáchym Topol*

a dekonstrukce českého historického mýtu. Mlynáriková Eliška (Praha): *Idea balkánské federace a makedonská otázka*. Pintér Beáta (Nitra): *Otázka zániku Velké Moravy a příchodu Maďarův do Karpatské kotliny vo svetle slovenskej a maďarskej historiografie (od pol. 19. stor. do roku 1918)* aj.

II. Kultury a jazyky mezi internacionalizací a národní exkluzivitou: Симэки Юко (Осака): *Концепт “рідна мова” в Україні*. Sekiera Małgorzata (Katowice): *Ja sam SRBIN, Ja sam PRAVOSLAVAC. Kształtowanie się tożsamości narodowej w komunikacji medialnej na przykładzie krajów bałkańskich*. Соловьёва Екатерина Николаевна (Киров): *Языковой глобализм как тенденция в Интернет-языке (на материале форумов Рунета)*. Карапејовски Бобан (Скопје): *За некои аспекти на глобализацијата и нејзиното влијание врз македонскиот јазичен систем (лексика, граматика, зборообразување)*. Tomancová Martina (Jena): *Kontinuita „kodifikovaného“ jazyka v kontextu korespondenčných príručiek v době národního obrození*. Grinchenko Olga (Оксфорд): *Славянские Кондакари и их византийские прототипы* aj.

III. Etnicita a etnogeneze prizmatem slovanských jazyků: Шульська Наталія Миколаївна (Луцьк): *Питання національної ідентичності в українських прізвиськах (на матеріалі неофіційних іменувань жителів Західного Полісся)*. Jovanović Ana (Beograd): *Etnicitet/nacionalni identitet i naslednici srpskohrvatskog jezika* aj.

IV. Minoritní etnika a jejich jazyky ve střední a jihovýchodní Evropě: Müller Daniel Philips (Gießen): *Социолінгвістическа ситуація русинських меншинств в Польше, Словакии и на Украин*. Wawrzyniak Kinga (Bratislava): *Glosa na temat leksykalnej relacji między językami kaszubskim, słowackim i czeskim*. Biadala Dorota (Heidelberg): *Врхуw језука ніетіескіего на лексуке діалекту śląskiego*. Данилюк Наталія Михайловна (Торунь): *Джерела орієнталізмів в українській мові*. *Источники ориентализмов в украинском языке*. Stranjik Helena (Praha): *Lexikální rovina jazyka příslušníků české menšiny v Chorvatsku*. Поррова Ольга (Обнинск): *K mezijazykové interferenci v českém nářečí obce Kirillovka u Novorossijska na Severním Kavkaze* aj.

V. Otázka národní sebeidentifikace v literatuře 19. a 20. století: Erdélyiová Veronika (Praha): *Proměny identity v Ballekově románu Potocník*. Mikušiak Igor (Brno): *V zajatí reflexii o slovenskej identite a slovenských*

dejinách (K témat, konštantám a charakteru eseji Vladimíra Mináča). Tiwald Katharina (Wien): *«Использовать свои чувства» – дискурсивные модели и слуховые элементы в «Воине и Мире» Толстого*. Pčola Marián (Praha): *Literárne „cesty na východ“ ako semiotický model kultúrnych opozícií aj*. Kołos Anna (Poznań): *Światy i narody wyobrażone w najnowszej literaturze Europy Środkowej aj*.

Impozantní je národnostní spektrum mladých slavistů (nejčastěji české, ruské, ukrajinské a polské, ale také jižní provenience). Z formulace názvu příspěvku nevyplývají samozřejmě jeho metodologické postupy a interpretace, k nimž autoři dospěli, ale nikdo ovšem také neuvádí svého profesora-konzultanta.

Letos ani vloni také není nesnadné upozornovat i jen z několika příkladů (v Praze i v Ostravě), že jméno studujícího slavisty neprozrazuje ještě lokalizaci univerzity, která ho vychovává. O současné větší možnosti studia na zahraničních univerzitách však, zdá se, svědčí např. to, že autorem českého příspěvku (např. *Jazyk a sloh Paměti Františka J. Vaváka*) je zřejmě ruský student bohemistiky (Dmitrij Timofejev).

Je ovšem docela možné, že každý ze zahraničních stážistů vnáší automaticky z vlastního povědomí do tématu příspěvku jinojazyčný a jinkulturní aspekt své odborné výchovy z domova (včetně opozice „cizí“ a „svoje“ kultura). Je tak tomu i v případě atraktivnosti tématu *Lingwistyka tolkienowska* polské autorky (Ostrava) nebo slovenské týmové práce (Praha) *Explicitné vyjadrenie neukončeného deja v minulosti (Kontrastívna štúdia na podklade slovenského, arabského, nemeckého, maďarského a talianskeho jazyka)*.

Z mnoha příspěvků je zřejmá snaha studentů prosadit internet při výzkumu oboru, dokonce natolik, že místo areálovosti jako pojmu se stává středobodem zájmu např., *Využití informačních technologií v lingvistice, Lingvistika, média a postmoderna* (na úrovni česko-ruských výzkumů) aj.

Při setkáních mladých slavistů se dá očekávat myšlení rigorozní i uvolněné, výzkum základní i aplikovaný, zvláštnosti rozdílných metodologií i interpretace, binární opozice *cizí – svoje*. Avšak nakonec podstatné je, nakolik se v dané sekci účastníci domluví během diskuse, jakou řečí si porozumí: Bylo v historizující stabilizaci filologie řečeno již dříve to základní nebo nově pojaté nejen ve slovanském, ale i o evropském areálu a nejen o mezikulturní dimenzi slavistiky, ale slavistiky ve světě dalších oborů filologických? Koncepce filologicko-areálových studií Centra filologicko-areálových studií brněnského týmu prof. I. Pospíšila vyžaduje transformace za hranice filologie. P. Kučera (2008) např. doporučuje

prověřit cesty z národních filologií k interkulturní komparatistice s vědomím sounáležitosti věd o jazyce, literatuře, kultuře a umění. V evropských národech si dnes ovšem konkurují různé jazyky a dialekty v situaci tzv. multikulturalismu (nedávno propagovaném, nyní zpochybňovaném). S multimediální globalizací sítí se pak totiž prosazuje reálně a fakticky hlásí o slovo potřeba tradic, identity a lokalizace.

Kulturologická orientace filologicko-historických oborů v protikladu k tradiční filologii prosazuje výzkum přesahu hranic vlastní národní kultury, jevy na hranicích kultur, na křižovatkách myšlenkových proudů a směrů. Oslňují osobnosti, které přesahují národní kulturu, současně však roste síla translologie v globalizační praxi mezinárodních kontaktů. Přitom se v mluvě mladých ujímá tzv. internetová mateřština a mluvený projev mladých mění i podobu psaného jazyka.

3. Myslíme řečí, abychom si rozuměli. Na konferencích tlumočnicků a překladatelů vládne nejjednodušší domluva angličtinou. Tu dnes ovládají mladí někdy již kvalitně na střední škole. Dosud však mladí slavisté málokdy dovedou hlouběji diskutovat v cizích jazycích. (Přitom např. r. 1991 na olomouckém sympoziu zaujal české slavisty západoněmecký mladý literární vědec: znal pasivně polštinu a slovenštinu, aktivně pak mluvil rusky a česky. Tvrdil, že jedině tak má profesní šanci pobývat na své německé univerzitě jako slavista).

Diskuse není jediným problémem mladých, pokud znají dobře 1 – 2 cizí jazyky. Jejich problémem je neznalost pravidel řečové komunikace v diskusi, totiž dnes i toho, jak při mluveném projevu zachovávat pravidla rétoriky na znamení úcty k publiku. Snad již polovina mladé populace prochází vysokoškolským studiem ale posilovat její evoluční styl myšlení a kultivovat kvality řečové komunikace je třeba zásadně již od dětství.

Perspektivy slavistiky musí být spojovány se schopnostmi mladých slavistů tvořivě myslet jak v tradiční opoře o historické souvislosti, tak v hledání nových cest komunikace na křižovatkách časoprostoru. Hledání nosných tradic české slavistiky je i otázkou stále otevřenou právě ve filologickém smyslu: jsme totiž i na křižovatkách několika dorozumívacích jazyků jako symptomů kultury a základů literatury.

Vědecký výzkum mění svět, ale obecné lidské vědění stagnuje, sbírají se informace, ale intelektuálně stále častěji škola signalizuje úpadek vzdělanosti: o tom uvažuje např. J. Šmajš (2011), když se zamýšlí nad knihou K. P. Liessmanna *Teorie nevzdělanosti*. Omyly společnosti vědění (Praha 2008). I Liessmann totiž jako autor, ovládající problematiku vědy a vzdělání, vyhnul se nutnosti obsahové přestavby vzdělání pro fázi

globalizované kultury, kde místo lidské kultivace osobnosti dochází se zábavou a reklamou k nepochopení ontologické podstaty kultury. Jakkoliv tedy rychle postupuje dílčí vědění, opožďuje se proces racionálního osvojení světa v jeho celku Navzdory informačnímu tlaku „internetového učitele“ mladí slavisté zcela jistě potřebují silné učitelské osobnosti a vědecké autority, dodávající jim jistoty při vstupu do světa vzdělanosti s hodnotovými kategoriemi systému, ale bez stereotypnosti pohledu.

Ostatně i když se jednou stanou mladí slavisté mistry svého oboru, předčícími své učitele, budou nakonec možná přesto stále s J. W. Goethem přemýšlet:

Člověk vlastně ví, jen když málo ví. Čím více ví, tím větší jsou jeho pochybnosti.

Literatura

- Kučera, Petr, Národní filologie versus interkulturní komparatistika, in: Ivo Pospíšil (ed.) *Slavistika dnes*, Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity 2008, s. 69–76
- Pospíšil, Ivo, Smysl, stav a tendence současné slavistiky, in: Ivo Pospíšil – Miloš Zelenka (eds.), *Česká slavistika 2008*, Brno – Praha: Akademicus 2008, s. 9–11
- Šmajš, Josef, Společnost (ne)vzdělanosti, fakt nebo výzva? *Universitas 2011*, 01, s. 3–10

